

Izvješće ERM-a za 2020.: restrukturiranje na prekograničnoj razini

Uvod

Ovo izvješće ima dvostruki cilj: prvo, iznijeti pregled nedavnih aktivnosti restrukturiranja u Europskoj uniji do prvih učinaka krize uzrokovane koronavirusom (bolešću COVID-19) i uključujući te učinke te, i drugo, detaljnije analizirati aktivnosti restrukturiranja transnacionalne prirode, uključujući multinacionalna poduzeća (MNP-i). Potonja analiza potaknuta je sve istaknutijom transnacionalnom perspektivom koju ta poduzeća usvajaju prilikom donošenja odluka o strateškom planiranju, uključujući odluke o mjestima proizvodnje i zapošljavanju. U većim multinacionalnim poduzećima odluke donesene u globalnom sjedištu imaju sve veći utjecaj na aktivnosti na nacionalnoj i lokalnoj razini. To stvara poteškoće kad je riječ o predstavljanju interesa radnika, uključujući europska radnička vijeća, čija je svrha pružanje okvira za informiranje i savjetovanje zaposlenika multinacionalnih poduzeća o odlukama koje se na njih odnose.

Glavni je izvor za analizu baze podataka o procesima restrukturiranja Europskog centra za praćenje restrukturiranja (ERM) koji je od njezine uspostave 2002. prikupio podatke o više od 25 000 velikih restrukturiranja, uključujući njih gotovo 2 000 od početka 2019. Analiza transnacionalnih restrukturiranja dopunjena je studijama slučaja koje se temelje na međunarodnim premještanjima proizvodnje.

Kontekst politike

Tržišta rada u EU-u 2020. djeluju u sjeni prvog vala krize uzrokovane bolešću COVID-19. U početku je barem snažan fiskalni odgovor EU-a i država članica ublažio neke od učinka kojih su se svi najviše pribojavali. Međutim, posljedice krize, posebno u najsnažnije pogođenim sektorima, iziskivat će trajnu državnu potporu u zaštiti kućanstava i poduzeća te u postavljanju temelja za održiv oporavak. Osim toga, strateški ciljevi EU-a, kao što je cilj ugljične neutralnosti s rokom do 2050., zahtijevat će preobrazbu proizvodne djelatnosti koja će uključivati opsežno restrukturiranje.

Multinacionalna poduzeća u pravilu su otporna poduzeća koja mogu imati aktivnu ulogu u oporavku i ostvarivanju tih dugoročnih ciljeva. Ona čine velik udio u svjetskoj proizvodnji (28%) i zaposlenosti (23%) te još veći udio u svjetskoj trgovini. Odluke koje ta poduzeća donose o tome gdje će obavljati svoje djelatnosti utječu na status zaposlenosti desetaka milijuna Europljana, kao i na prosperitet njihovih zajednica i regija. Europska unija je, dijelom kao odgovor na njihov sve veći gospodarski utjecaj, oblikovala politike za potporu predstavljanju interesa radnika na transnacionalnoj razini (direktive o osnivanju europskih radničkih vijeća i pravima na informiranje i savjetovanje) radi usklađivanja posebnih prava socijalnih partnera, posebno u slučaju transnacionalnih restrukturiranja. Financiranje prekvalifikacije radnika koji su proglašeni viškom zbog velikih restrukturiranja izvršava se preko Europskog fonda za prilagodbu globalizaciji (EGF), od čega su korist imale stotine tisuća europskih radnika.

Ključni nalazi

- Kriza uzrokovana bolešću COVID-19 u prvoj je polovini 2020. dovela do udvostručenja broja gubitaka radnih mjesta zbog restrukturiranja u odnosu na pomični prosjek. Utjecaji na tržište rada bili su vrlo selektivni, pri čemu dva široka sektora – promet (uključujući zračni promet) te hotelijerski i restoranski sektor – bilježe gotovo polovinu ukupnih najavljenih gubitaka radnih mjesta (u odnosu na manje od 10% u „normalnim” vremenima). To su sektori u kojima je djelatnost najviše poremećena zbog mjera držanja fizičke udaljenosti koje su donesene radi zaustavljanja prijenosa virusa. Sveobuhvatniji prikaz početnih učinaka krize uzrokovane bolešću COVID-19 bit će moguć tek kad se umanje ili ukinu privremene mjere fiskalne potpore koje su vlade donijele kako bi ublažile njezine učinke.

- Otprilike jedan od 20 slučajeva velikih restrukturiranja u bazi podataka ERM-a transnacionalne je prirode i utječe na aktivnosti u najmanje dvjema zemljama. Učinci takvih slučajeva na zapošljavanje obično su puno veći, a kao posljedica toga procesi restrukturiranja dulji su i složeniji. U prosjeku svaki slučaj transnacionalnog restrukturiranja (osim slučajeva širenja poslovanja) uključuje najavljeni gubitak više od 3000 radnih mjesta, otprilike sedam puta veći u odnosu na slučajeve restrukturiranja koji se odvijaju unutar nacionalnih granica.
- Sve aktivnosti restrukturiranja ovisne su o ciklusu, s vrhuncima koji se podudaraju s recesijama, ali to posebno vrijedi kad je riječ o transnacionalnoj aktivnosti restrukturiranja. I učestalost slučajeva i razmjeri gubitaka radnih mjesta relativno se brže povećavaju tijekom gospodarskih padova, što se odnosi i na pad do kojeg je došlo zbog krize uzrokovane bolešću COVID-19.
- U studijama slučaja transnacionalnog restrukturiranja utvrđen je niz razloga na temelju kojih su multinacionalna poduzeća donosila odluke o prijenosu proizvodnje preko granica, ali manji troškovi rada i dalje su najvažniji među njima.
- Studije slučaja pokazuju više slojeva kolektivnih predstavničkih struktura na lokalnoj, nacionalnoj razini, razini EU-a i svjetskoj razini. To može biti korisno za jačanje veza i poboljšanje koordinacije u dijeljenju informacija među predstavnicima radnika, a možda i koordinacije njihova djelovanja, ali bi moglo oslabiti njihov utjecaj na način upravljanja transnacionalnim operacijama restrukturiranja.
- S obzirom na njihov opseg i utjecaj izvan granica država članica, uključujući mogućnost da dovedu do prekograničnih sporova u slučajevima prijenosa proizvodnje, postoje snažni razlozi za sudjelovanje EU-a u praćenju transnacionalnih restrukturiranja. Instrumenti financiranja, kao što je Europski fond za prilagodbu globalizaciji, pružaju mogućnost prekograničnih zahtjeva, ali u praksi je većina zahtjeva za aktivne intervencije na tržištu rada nakon restrukturiranja obično nacionalne prirode.
- Drugo područje potencijalnih prekograničnih prijevora u transnacionalnim restrukturiranjima odnosi se na stvarnu ili pretpostavljenu upotrebu regionalnih ili nacionalnih subvencija u svrhu poticanja multinacionalnih poduzeća da premjeste proizvodnju. Takve potpore, ondje gdje postoje, potkopavaju pretpostavku da se sva poduzeća natječu pod ravnopravnim uvjetima, jer su obično u prvom redu usmjerene na veća poduzeća i ona su obično korisnici takve potpore. One ujedno potiču bojazan da su korporativne odluke koje mogu dovesti do znatnih gubitaka radnih mjesta i ljudskih tegoba motivirane i dostupnošću subvencija, jednako koliko i drugim poslovnim pitanjima.
- Politika ljudskih resursa u multinacionalnim poduzećima sve se više oblikuje na svjetskoj razini (a ne na razini EU-a), dok su većina pravnih zahtjeva za poslodavce (u pogledu radnog vremena, zdravlja i sigurnosti na radu, socijalne sigurnosti i plaće) nacionalni zahtjevi. Iako transnacionalna restrukturiranja jasno spadaju u djelokrug europskih radničkih vijeća, njihova sposobnost i prava da utječu na te procese ograničeni su. Ta su ograničenja očitija u slučajevima u kojima je donošenje odluka u multinacionalnim poduzećima koncentrirano na svjetskoj razini, uz ograničenu slobodu odlučivanja u okviru lokalnog ili nacionalnog upravljanja.

Smjernice politike

- Svjetska financijska kriza u razdoblju 2008. – 2009. negativno je utjecala na međunarodne tokove ulaganja, s obzirom na to da su multinacionalna poduzeća preokrenula trendove međunarodnog širenja. Tokovi izravnih stranih ulaganja 2018. i 2019. imali su niži udio u svjetskom bruto domaćem proizvodu (BDP) u odnosu na 2010. Kriza uzrokovana bolešću COVID-19 vjerojatno će donijeti daljnje smanjenje takvih tokova, skraćivanje i pojednostavnjivanje svjetskih lanaca vrijednosti te određeno ograničenje gospodarske aktivnosti unutar nacionalnih granica.

Dodatne informacije

Izvešće ERM-a za 2020.: restrukturiranje na prekograničnoj razini dostupno je na <http://eurofound.link/ef20024>

Voditelj istraživanja: John Hurley

information@eurofound.europa.eu